

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Lena Emanuelsson
Antikvarie
031-60 52 12
0701-80 52 28
lena.emmanuelsson@lansstyrelsen.se

Eriksbergs förvaltning AB
Att. Tomas Nygren
Box 8003
402 77 Göteborg

Byggnadsminnesförklaring av Eriksbergs bockkran och f d torrdockan Fastigheten Sannegården 734:4, Göteborgs kommun

Beslut

Länsstyrelsen förklarar med stöd av 3 kap 1 § lagen om kulturminnen m m (SFS 1988:950), Eriksbergs bockkran och f d torrdocka för byggnadsminne.

Länsstyrelsen meddelar enligt 2 § samma lag följande skyddsbestämmelser:

Byggnaden

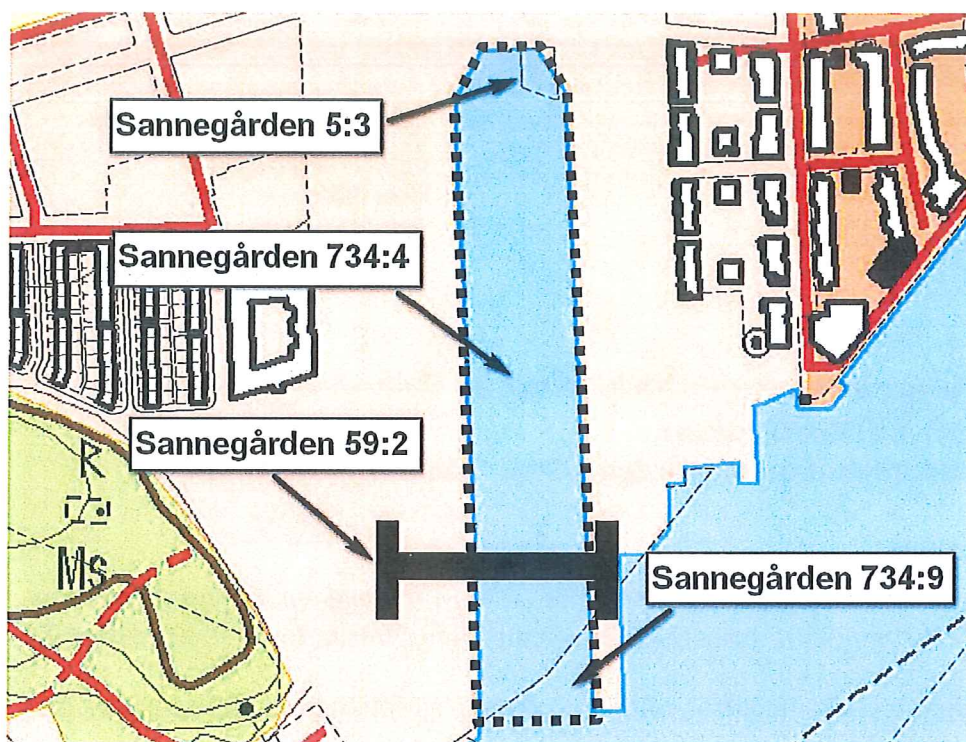
1. Bockkranen på kartan får inte rivas, flyttas, byggas om eller på annat sätt förändras utan Länsstyrelsens tillstånd.
2. Bockkranens interiöra färgsättning ska bevaras. Den invändiga färgsättningen i gult och grönt är karaktäristisk för industrikonstruktioner från 1960-talets slut. Ändring av utvändig färgsättning ska samrådas med Länsstyrelsen.
3. Till bockkranen hörande tekniska detaljer såsom trappa, manöverhytt, vinda för elkabel, den övre och undre trallan samt det undre lyftoket ska bevaras i sitt nuvarande utseende och läge.
4. Den underliggande f d torrdockan/bassängen får ej igenfyllas eller bebyggas utöver vad som anges i detaljplanen från 2006.

Om det finns särskilda skäl får länsstyrelsen lämna tillstånd till att ett byggnadsminne ändras i strid mot skyddsbestämmelserna om åtgärderna är förenliga med bevarandet av byggnadsminnets kulturhistoriska värde.

Länsstyrelsen får ställa skäliga villkor för tillståndet. Villkoren får bl a avse hur ändringen ska utföras samt krav på dokumentation och antikvarisk kontroll och medverkan.

2012-07-27
Enligt länsstyrelsens i Västra Götalands län
diarium har besvär inte anförts över detta
beslut.

Registratör/Sign. *Kerstin Andersson*

Figur 1. Byggnadsminnet, Eriksbergskranen med f d torrdocka.

Redogörelse för ärendet

Efter nedläggningen av Eriksbergsvärvet har diskuterats skrotning, demontering och försäljning, restaurang mm av bockkranen. Under en period hoppades bungy jump från kranbalkens överdel.

En detaljplan för Västra Eriksberg upprättades 2006. Planen syftade till att skapa förutsättningar för en utveckling med en allsidigt sammansatt stadsdel med nybyggda bostäder samt ett bevarande av bockkranen och dockan som viktiga spår från varvsepoken. I planen fick bockkranen en q-bestämmelse, vilket innebär rivningsförbud. Dockan/bassängen bevaras med öppet vattenområde med undantag av gångbryggor och båtbyggor i enlighet med bestämmelserna i detaljplanen från 2006. Byggnadsminnets skyddsbestämmelser är utformade i enlighet med detaljplanens bestämmelser.

År 2009 fanns det planer på att Norra Älvstrandens utveckling AB skulle överlåta Eriksbergskranen till Higab. Länsstyrelsen kontaktades om frågan om en eventuell byggnadsminnesförklaring av bockkranen, vilken initierades i samband med ett möte mellan Norra Älvstrandens utveckling AB. Länsstyrelsen gav i september 2010 bebyggelseantikvarie Sven-Olof Ahlberg i uppdrag att göra en kulturhistorisk utredning av Eriksbergskranen inför en eventuell byggnadsminnesförklaring.

Riksantikvarieämbetet gjorde i början på 2000-talet en nationell inventering av det svenska industrihistoriska arvet där ett antal objekt av nationellt värde lyftes fram. Kockumskranen i Malmö som med sina 134 meter var världens

största bockkran uppmärksammades som ett sådant objekt. Kranen kom dock 2002 att demonteras och flyttades till Sydkorea.

Länsstyrelsen remitterade ärendet om byggnadsminnesförklaring av bockkranen till Älvstranden utveckling AB samt Göteborgs Stadsmuseum som tillstyrkt en byggnadsminnesförklaring. Länsstyrelsen remitterade frågan om byggnadsminnesförklaring till byggnadsnämnden den 31 januari 2012. I beslut i byggnadsnämnden den 29 maj 2012 godkändes en byggnadsminnesförklaring av bockkranen.

Beskrivning

Eriksbergskranen är en svetsad lådbalkskonstruktion med invändiga skott utförda med påfallande likhet med de fartygskonstruktioner som byggdes i monteringsdockan. Huvudbalken har en övre bredd på 8 m och en längd på över 120 m. Balkens höjd är 8 m och rymmer en vinsch och rester efter den tekniska utrustningen. Huvudbalken vilar på två A-formade stödben. Manöverhytten är placerad under huvudbalken på den västra sidan. Inne i lådbalken finns ett system av durkar och lejdare som gör att man kan gå från den ena sidan till den andra. Bockkranens inre logistik var central för skötsel och underhåll av kranmaskineriet.

År 2007 svetsades kranens öppningar igen där fukt kunde tränga in och ett avfuktningssystem installerades. Ett rivningslov beviljades 2009 för demontering av vissa tekniska och yttre detaljer på bockkranen. Kranens ursprungliga kulör var grön men ändrades till orange i samband med en om målning 1992. Bockkranen har också försetts med en estetisk ljussättning som ger en ny visuell upplevelse av kranen från olika håll i staden.

Historik

År 1876 bildades Eriksbergs Mekaniska Verkstad AB som producerade en mängd olika produkter av järn och gjutgods innan fartygsproduktionen blev den helt dominerande verksamheten. Passagerarbåtar, ångslupar och bogserbåtar levererades till Norge, Danmark och Finland samt skärgårdsbåtar till Stockholm. År 1914 levererades t ex s/s Bohuslän som idag är ett museifartyg. På 1920-talet utökades varvet med nya bäddar och flytdockor. År 1963 levererades t/t Mobile Brilliant som med sina 274 meters längd och 39 meters bredd var Europas största fartyg. Erikssons Mekaniska Verkstad köpte år 1968 Lindholmens varv. Bockkranen stod klar 1969 och var en del av en stor utbyggnad av den byggdocka som varit i drift på varvet sedan 1959. Bockkranen uppfördes som komplement till monteringskranarna utmed dockans sidor. Den möjliggjorde montering av fartyg på uppemot 500 000 ton. I slutet av 1970-talet hamnade varvsindustri i en internationell kris. Oljepriserna sköt i höjden och världshandeln försvagades. År 1977 bildades Svenska varv som övertog de svenska storvarven. Varvsepoken var över och varven lades ned.

Dockan under bockkranen var ursprungligen 280 x 44 meter och med 11,6 meters djup. Vid utvidgningen år 1969 förlängdes och breddades den till 382 x 65 meter. Bockkranen konstruerades för att kunna löpa längs hela dockan och täckte därmed in ett arbetsområde på drygt 24 000 m². Bockkranens spännvidd är 107,85 meter och dess fria höjd över kaj är 73 meter.

Varvskranar av Eriksbergs modell har även funnits i Malmö (Kockumskranen 1974-2002) och i Uddevalla (Uddevallakranen 1976-1986). I Oskarshamn finns en mindre bockkran sedan 1971.

Motivering

Enligt 3 kap 1 § lagen om kulturminnen m m (SFS 1988:950) får Länsstyrelsen förklara en byggnad som är synnerligen märklig genom sitt kulturhistoriska värde eller som ingår i ett kulturhistoriskt synnerligen märkligt bebyggelseområde för byggnadsminne.

Bockkranen och dockan på Eriksberg är ett av de mest påtagliga monumenten över den storskalighet och rationalitet som präglade varvindustrin under det expansiva 1960-talet. Det är den enda kvarvarande kranen av sitt slag i Sverige. Anläggningen är av stor betydelse både lokalt, regionalt och nationellt som en stark och framträdande symbol för den en gång världsledande och internationellt erkända varvsindustrin i Göteborg.

Även i ett internationellt perspektiv är Eriksbergskranen en av få bevarade kranar som inte skrotats då varven lagts ned.

Trots att flera konstruktiva detaljer för driften av bockkranen har demonterats kvarstår dess ursprungliga grundform. Som bockkran betraktat tillhör Eriksbergskranen den sista generationen riktigt stora bockkranar som uppfördes vid de svenska varven och får betraktas som sällsynt redan då den uppfördes.

Som symbol, landmärke samt riktmärke i stadsbilden har bockkranen starka upplevelsevärden.

Länsstyrelsen bedömer att Eriksbergs bockkran är synnerligen märklig genom sitt kulturhistoriska värde.

Beslutet bidrar till att uppnå de svenska miljömålen.

Övrigt

Nuvarande fastighetsägare: Eriksbergs förvaltning, Att: Tomas Nygren, Box 8003, 402 77 Göteborg

Hur man överklagar

Detta beslut kan överklagas hos förvaltningsrätten, se bilagan *Hur man överklagar*.

I detta ärende har länsöverdirektör Agneta Kores beslutat och Lena Emanuelsson varit föredragande. I ärendet har även deltagit länsantikvarie Karolina von Mentzer och Mats Herklint, kulturmiljöenheten, och från samhällsbyggnadsenheten Nina Storsveen.

Agneta Kores

Lena Emanuelsson

Bilagor

Hur man överklagar

Kopia

Riksantikvarieämbetet
Göteborgs Stadsmuseum
Göteborgs Stadsbyggnadskontor, Att Sören Holmström, Köpmansgatan 20,
Box 2554, 403 17 Göteborg
Sven Olof Ahlberg, Saleby Forsa Kvarn 53193 LIDKÖPING
Samhällsbyggnadsenheten

Efter laga kraft

Riksantikvarieämbetet (med laga kraftsbevis)
Fastighetsregistret, Vic Natur/ÖVR, kulturmiljöenheten, Mariestad

